

УДК: 631.95

Левченко О.П., доцент
Таврійський державний агротехнологічний університет

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ФІНАНСОВИХ ІНВЕСТИЦІЙ

Анотація. Досліджено сутність фінансових інвестицій та порядок їх оцінки. Визначено мету організації обліку фінансових інвестицій, як забезпечення об'єктивної оцінки, своєчасного реєстрування та повного відображення в облікових регістрах операцій, пов'язаних із фінансовими інвестиціями, узагальнення інформації про такі операції для потреб зацікавлених осіб, а також з порядок їх внутрішнього аудиту та аналізу для уможливлення зростання ефективності інвестиційної діяльності підприємства. Запропоновано послідовність організації обліку фінансових інвестицій, виходячи з їх економічного змісту та впливу на ефективність діяльності сучасних підприємств.

Ключові слова: фінансові інвестиції, організація обліку фінансових інвестицій, положення (стандарти) бухгалтерського обліку, фінансова звітність, номенклатура, бухгалтерський баланс, Головна книга.

Аннотация. Исследована сущность финансовых инвестиций и порядок их оценки. Определены цели организации учета финансовых инвестиций, как обеспечение объективной оценки, своевременное регистрирование и полное отражения в учетных регистрах операций, связанных с финансовыми инвестициями, обобщение информации о таких операциях для потребностей заинтересованных лиц, а также порядок их внутреннего аудита и анализа для возможности роста эффективности инвестиционной деятельности предприятия. Предложена последовательность организации учета финансовых инвестиций, исходя из их экономического содержания и влияния на эффективность деятельности современных предприятий.

Ключевые слова: финансовые инвестиции, организация учета финансовых инвестиций, положения (стандарты) бухгалтерского учета, финансовая отчетность, номенклатура, бухгалтерский баланс, Главная книга.

Abstract. The essence of financial investments and the order of their scores. Stated purpose of accounting for financial investment as providing an objective assessment of the timely recording and fully reflected in the accounting records of operations related to financial investments, compiling information on such transactions to the needs of stakeholders, as well as the procedure for internal audit and analysis to enable the growth of the investment performance of the company. The sequence of accounting for financial investments based on their economic substance and impact on the efficiency of modern enterprises.

Keywords: financial investments, organization accounting of financial investment, provisions (standards) of accounting, financial reporting, nomenclature, Balance Sheet, General Ledger

Постановка проблеми. Сучасні умови господарювання вимагають докорінно нового бачення ролі та функціонального призначення обліку результатів діяльності підприємств, які останнім часом все більшою мірою залежать від здійснення суб'єктами господарювання фінансових інвестицій. Беручи до уваги сучасні наслідки економічної кризи, обліковці повинні застосовувати більш ефективні облікові методики, які б формували додаткові фінансові ресурси підприємства. Відтак, актуальним питанням сьогодення є оптимальна організація облікового процесу, в тому числі і фінансових інвестицій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематиці обліку фінансових інвестицій як у теоретико-методологічному, так і в практичному аспектах присвячено дослідження багатьох відомих вітчизняних вчених та практиків Лисенко О., Майоро-

ва Т.В., Пересада А.А., Коваленко Ю.М., Сопко В.В., Завгородній В.П.

Разом з тим у сучасних дослідженнях висвітлюються загальні підходи до процесу інвестування, управління інвестиціями, обліку інвестицій, визнання витрат і доходів від інвестування тощо.

Проте у вищезазначених дослідженнях не спостерігається всебічного дослідження особливостей організації обліку і розгляду доцільності фінансових вкладень.

Ціль роботи. Метою даної статті є обґрунтування та надання пропозицій щодо оптимізації організації обліку фінансових інвестицій вітчизняних підприємств відповідно до сучасних вимог та потреб управління.

Виклад основного матеріалу. Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про фінансові інвестиції та розкриття її в фінансовій звітності ви-

значає П(С)БО № 12 «Фінансові інвестиції»[5].

Згідно з П(С)БО №2 «Баланс» фінансові інвестиції - це активи, які утримуються підприємством з метою збільшення прибутку (відсотків, дивідендів тощо), зростання вартості капіталу або інших вигод для інвестора. Відповідно до вищезазначеного положення довгостроковими фінансовими інвестиціями є фінансові інвестиції на період понад один рік, а також всі інвестиції, що не можуть бути вільно реалізовані в будь-який момент. Поточні інвестиції - це фінансові інвестиції терміном, що не перевищує одного року, які можуть бути вільно реалізовані у будь-який момент (крім інвестицій, які є еквівалентами грошових коштів) [4].

Рациональна організація обліку фінансових інвестицій передбачає дотримання системного підходу, взаємодії різних методів обліку, підпорядкованості загальній логіці оперативного та стратегічного управління діяльністю підприємства.

Метою організації обліку фінансових інвестицій є забезпечення об'єктивної оцінки, своєчасного реєстрування та повного відображення в облікових реєстрах операцій, пов'язаних із фінансовими інвестиціями, можливістю узагальнення інформації про такі операції у звітності з метою забезпечення інформаційних потреб зацікавлених осіб, а також з порядком їх внутрішнього аудиту та аналізу з метою уможливлення зростання ефективності інвестиційної діяльності підприємства.

Виходячи з вищезазначеного, організація обліку фінансових інвестицій полягатиме у наступному:

- забезпечення обґрунтованої класифікації операцій із фінансовими інвестиціями для потреб обліку;
- організація оцінки фінансових інвестицій на дату здійснення та дату формування балансу;
- організація своєчасного і правильного документування операцій із фінансовими інвестиціями (формування переліку облікових номенклатур);
- організація аналітичного та синтетичного обліку у системі рахунків в облікових реєстрах (впорядкування переліку облікових номенклатур);

- організація підсумкового обліку в журналах-ордерах, Головній книзі та формування фінансової звітності;

- організація проведення інвентаризації наявних цінних паперів, поточного стану та ефективності фінансових операцій підприємства;

- організація внутрішнього контролю та аналізу правомірності та ефективності операцій щодо здійснення фінансових інвестицій (вихід на відповідні кількісні та якісні показники, які забезпечують інформаційні потреби управління щодо розвитку та ефективності інвестиційної діяльності підприємства).

Основою організації обліку фінансових інвестицій є економічно обґрунтована класифікація, яка полягає передусім у спроможності інвестором реалізувати свою стратегію на фінансовому ринку. Як правило, класифікація фінансових інвестицій проводиться з метою визначення терміну вкладення та методів їх обліку.

Фінансові інвестиції за строком інвестування коштів поділяються на поточні (короткострокові), довгострокові й безстрокові. До поточних й довгострокових інвестицій відносять боргові цінні папери (купонні й процентні облігації, ощадні, депозитні сертифікати, векселі тощо), до безстрокових - акції й фінансові інвестиції за методом участі в капіталі асоційованих або дочірніх підприємств.

Важливим етапом організації обліку фінансових інвестицій є їх оцінка, яку здійснюють за різними методами залежно від способу їх придбання, на дату балансу та вибуття.

Отже, оцінку фінансових інвестицій, необхідно проводити на кожному етапі їх обліку у інвестора (рис. 1).

Отже, фінансові інвестиції під час їх придбання оцінюються за первісною вартістю. Відповідно до П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції» первісною оцінкою інвестицій для відображення у бухгалтерському обліку є їх собівартість. Вона складається з ціни придбання, комісійних винагород, мита, податків, зборів, обов'язкових платежів та інших затрат, безпосередньо пов'язаних із цим придбанням.

Рис. 1. Оцінка фінансових інвестицій залежно від етапу їх обліку

Якщо придбання фінансової інвестиції здійснюється шляхом обміну на цінні папери власної емісії або обміну на інші активи, то собівартість такої інвестиції визначається за справедливою вартістю переданих активів.

Вартість інвестицій на дату складання балансу відрізняється від первісної їх оцінки. Фінансові інвестиції (крім інвестицій, що утримуються підприємством до їх погашення або обліковуються за методом участі в капіталі) на дату балансу відображаються за справедливою вартістю. Фінансові інвестиції, справедливу вартість яких достовірно визначити неможливо, відображаються на дату балансу за їх собівартістю з урахуванням зменшення корисності інвестиції [5]. Фінансові інвестиції, що утримуються підприємством до їх погашення, відображаються на дату балансу за амортизованою собівартістю фінансових інвестицій. Різниця між собівартістю та вартістю погашення фінансових інвестицій (дисконт або премія при придбанні) амортизується інвестором протягом періоду з дати придбання до дати їх погашення за методом ефективної ставки відсотка.

Фінансові інвестиції в асоційовані і дочірні підприємства та в спільну діяльність зі створенням юридичної особи (спільного підприємства) на дату балансу відображаються за вартістю, що визначена за методом участі в капіталі, крім окремих випадків. Фінансові інвестиції, що обліковуються за методом участі в капіталі, на дату балансу відображаються за вартістю, що визначається

з урахуванням зміни загальної величини власного капіталу об'єкта інвестування, крім тих, що є результатом операцій між інвестором і об'єктом інвестування. Балансова вартість фінансових інвестицій збільшується (зменшується) на суму, що є часткою ін-вестора в чистому прибутку (збитку) об'єкта інвестування за звітний період, із включенням цієї суми до складу доходу (втрат) від участі в капіталі. Одночасно балансова вартість фінансових інвестицій зменшується на суму визнаних дивідендів від об'єкта інвестування. Балансова вартість фінансових інвестицій збільшується (зменшується) на частку інвестора в сумі зміни загальної величини власного капіталу об'єкта інвестування за звітний період (крім змін за рахунок чистого прибутку (збитку) із включенням (виключенням) цієї суми до іншого додаткового капіталу інвестора або до додаткового вкладеного капіталу (якщо зміна величини власного капіталу об'єкта інвестування виникла внаслідок розміщення (викупу) акцій (часток), що привело до виникнення (зменшення) емісійного доходу об'єкта інвестування) [5].

Якщо сума зменшення частки капіталу інвестора в сумі зміни загальної величини власного капіталу об'єкта інвестування (крім змін за рахунок чистого збитку) більше іншого додаткового капіталу або додаткового вкладеного капіталу інвестора (якщо зменшення величини власного капіталу об'єкта інвестування виникло внаслідок викупу акцій (часток), що призвело до зменшення емісійного доходу об'єкта інвесту-

вання), то на таку різницю зменшується (збільшується) нерозподілений прибуток (непокритий збиток). Балансова вартість інвестицій в асоційоване підприємство зменшується на суму зменшення корисності інвестиції та зменшується (збільшується) на суму амортизації різниці між собівартістю фінансової інвестиції в асоційоване підприємство і часткою інвестора в балансовій вартості придбаних ідентифікованих активів і зобов'язань на дату придбання. Амортизація суми такої різниці здійснюється у порядку, визначеному Положенням (стандартом) бух-

галтерського обліку 19 «Об'єднання підприємств»).

Зменшення балансової вартості фінансових інвестицій відображається в бухгалтерському обліку тільки на суму, що не призводить до від'ємного значення вартості фінансових інвестицій. Фінансові інвестиції, що внаслідок зменшення їх балансової вартості досягають нульової вартості, відображаються в бухгалтерському обліку у складі фінансових інвестицій за нульовою вартістю. Узагальнений алгоритм оцінки фінансових інвестицій представимо на рис. 2.

Рис. 2. Алгоритм оцінки фінансових інвестицій

Боргові цінні папери (облігації, сертифікати, векселі) доцільно відобразити за амортизованою собівартістю. Ціна їх придбання (ринкова вартість), як правило, відрізняється від номінальної, вказаної на самих паперах. Якщо ринкова вартість перевищує номінальну, то цінні папери придбані із премією; якщо ж менша за номінальну, то - із дисконтом. На баланс підприємства цінні

папери необхідно оприбуткувати по ринковій вартості, яка до моменту їх погашення повинна бути доведена до номінальної, оскільки погашення паперів здійснюється саме по такій вартості. Тому протягом періоду між придбанням і погашенням цінних паперів відбувається амортизація премії й дисконту: премія поступово списується на інші витрати, а дисконт - на інші доходи.

Наступними етапами організації обліку фінансових інвестицій є організація їх первинного, поточного та підсумкового обліку. Першочерговим юридичним документом, який оформлюється під час придбання фінансових інвестицій, є договір. Підставою для здійснення записів в облікових регістрах щодо операцій придбання або продажу цінних паперів є касові ордери (придбання фінансових інвестицій за готівку), платіжне доручення, виписка банку з поточного рахунка (придбання фінансових інвестицій за безготівковим розрахунком). Водночас, доволі часто мають місце випадки, коли придбання фінансових інвестицій здійснюється за матеріальні та нематеріальні цінності, що обов'язково обумовлюється під час підписання відповідного договору сторонами. У такому разі, підставою для здійснення відповідних записів в обліку будуть документи, які підтверджують факт передачі визначених умовами договору цінностей (Акт приймання-передачі об'єктів основних засобів, Акт вибуття (ліквідації) об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів, видаткова накладна тощо). Підставою для відображення в обліку суми амортизації дисконту чи премії є бухгалтерська довідка-розрахунок.

По кожному пакету придбаних цінних паперів складається реєстр у якому зазнача-

ється така інформація: найменування емітента, номінальна вартість цінного паперу, купівельна вартість, номер, серія тощо, загальна кількість, дата купівлі, дата продажу. Організація аналітичного обліку повинна уможливити отримання інформації про фінансові інвестиції в розрізі видів придбаних цінних паперів за кожним окремим підприємством, що їх емітувало (об'єктом інвестування), за географічним принципом, за прибутковістю здійснених вкладень та за терміном їх погашення.

Висновки. Отже, організація обліку фінансових інвестицій має охоплювати процес від первинної реєстрації економічної інформації до складання звітності, який традиційно поділяють на первинний, аналітичний та синтетичний облік. Основним фактором, який впливає на ведення обліку фінансових інвестицій є період їх утримання та можливість реалізації в будь-який момент часу, відповідно до чого інвестиції поділяються на довгострокові і поточні та обліковуються на різних синтетичних рахунках. Тому вище викладена організація обліку фінансових інвестицій, уможлиблює формування необхідної інформації для потреб управління інвестиційною діяльністю підприємств, а зокрема, фінансовими інвестиціями. Дане питання є актуальним і щодо організації обліку інших видів інвестиційних вкладень.

Література

1. Лисенко О. Бухгалтерський облік операцій з облігаціями / О. Лисенко // Економіка. Фінанси. Право. - 2007. - № 7. - С. 35-38.
2. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність: підручник / Т. В. Майорова. - К.: Центр учбової літератури, 2009. - 472 с.
3. Пересада А.А. Фінансові інвестиції / А.А.Пересада, Ю.М. Коваленко: [Підручн.] - К.: КНЕУ, 2006. - 728с.
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Баланс», затверджене наказом МФУ від 31.03.1999 р. № 87.
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції», затверджене наказом МФУ від 26.04.2000р. № 91.
6. Сопко В. В. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу / В.В. Сопко, В.П. Завгородній: [Підручн.] - К.: КНЕУ, 2004. - 412с.